

Лекція 5

ФОРМУВАННЯ ОХОРОННИХ, САНІТАРНО-ЗАХИСНИХ ЗОН І ЗОН САНІТАРНОЇ ОХОРОНИ ТА ЗОН ОСОБЛИВОГО РЕЖИМУ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ НАВКОЛО РЕЖИМОУТВОРЮВАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ

Зміст:

[1. Водні об'єкти](#)

[2. Промислові підприємства](#)

[3. Сільськогосподарські виробництва і об'єкти](#)

[4. Геодезичні пункти](#)

[Контрольні запитання](#)

[Питання на самостійну підготовку](#)

1. Водні об'єкти

До земель водного фонду, згідно Водного кодексу України, належать землі, зайняті:

- морями, річками, озерами, водосховищами, іншими водоймами, болотами, а також островами;
- прибережними захисними смугами вздовж морів, річок та навколо водойм;
- гідротехнічними, іншими водогосподарськими спорудами та каналами, а також землі, виділені під смуги відведення для них;
- береговими смугами водних шляхів.

Водні ресурси річок, водойм, водо- сховищ України використовуються у промисловості (до 50% загального об'єму води), комунальному (до 17 %) і сільському господарстві (до 29 %) та на інші потреби (до 4 %). Вода використовується як теплоносії для виробництва електроенергії.

для господарсько-питного водоспоживання, для зрошення і обводнення земель. Основними джерелами забруднення водних об'єктів (річок, водойм, моря тощо) є викиди стічних вод промисловості, сільського і комунального господарства, в яких знаходяться забруднюючі речовини: сполуки азоту, пестициди, нафтопродукти, феноли тощо.

Мінімальний показник техногенного навантаження на воду (до 5 т/км²) спостерігається в західних, а максимальний (більше як 20 т/км²) - у східних областях України.

Важливими заходами запобігання забрудненню поверхневих і підземних вод є удосконалення водозберігаючих технологічних процесів, впровадження замкнутих систем водоспоживання, значне зменшення викидів

стічних вод, дотримання норм гранично допустимих концентрацій (ГДК) речовин у водних об'єктах питного призначення.

Містобудівні заходи щодо захисту водойм, водотоків, морських акваторій полягають у вимогах стосовно розміщення різних народногосподарських об'єктів і створення відповідних водоохоронних зон:

- сельбищні території міських і сільських поселень, курортні зони і зони масового відпочинку розміщуються вище за течією водотоків і водойм відносно випусків виробничих і господарсько-побутових стічних вод;

- промислові підприємства розміщуються у прибережних смугах водойм виключно за технологічної необхідності при дотриманні мінімально можливої довжини приєднання майданчика підприємства до водного об'єкта; портові споруди, вантажні причали, пристані розміщуються за течією ріки нижче 100 м від сельбищної території;

- сільськогосподарські підприємства, якщо вони розміщуються на прибережних ділянках, відділяються від водойм озелененою смугою завширшки 40-100 м; склади мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин розміщуються на відстані не менше 2 км від рибогосподарських водойм;

- у водоохоронних зонах, прибережних захисних смугах забороняється розміщення полігонів для твердих побутових відходів, складів нафтопродуктів, мінеральних добрив тощо.

Зовнішні межі водоохоронних зон визначаються за спеціально розробленими проектами. Орієнтовно розміри водоохоронних зон можна приймати: для водосховищ -500 м, малих рік завдовжки до 50 км - 100 м, рік завдовжки 50-100 км - 200 м, для рік завдовжки 100-200 км - 300 м.

Водні відносини в Україні регулюються Водним кодексом України, Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища" та іншими законодавчими актами. Користування водами для потреб сільського господарства здійснюється у порядку як загального, так і спеціального водокористування.

Для створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, знищення навколоводних рослин і тварин, а також зменшення коливань стоку вздовж річок, морів та навколо озер, водосховищ та інших водойм встановлюються водоохоронні зони, прибережні захисні смуги, смуги відведення, зони санітарної охорони.

Порядок визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режим ведення господарської діяльності в них встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Прибережні захисні смуги встановлюються в межах водоохоронних зон по обидва береги річок та навколо водойм вздовж урізу води шириною:

- для малих річок, струмків і потічків, а також ставків площею менше 3 га - 25 м;
- для середніх річок, водосховищ на них, водойм, а також ставків площею понад 3 га - 50 м;
- для великих річок, водосховищ на них та озер - 100 м;
- вздовж морів, заток та лиманів - 2 км.

Для потреб експлуатації та захисту від забруднення, пошкодження і руйнування магістральних, міжгосподарських та інших каналів на зрошувальних і осушувальних системах, гідротехнічних і гідрометричних споруд, а також водойм і гребель на річках встановлюються смуги відведення з особливим режимом користування.

Розмір смуг відведення та режим користування ними встановлюються за проектом, який розробляється і затверджується водокористувачами за погодженням з державними органами охорони навколишнього природного середовища та водного господарства.

Початок лекції

2. Промислові підприємства

Розміри санітарно-захисних зон для промислових підприємств визначаються залежно від кількості газів - і пилоподібних викидів, речовин з неприємним запахом, утворюваного шуму, вібрації, електромагнітних випромінювань, ультразвуку, радіоактивних речовин та інших шкідливих факторів відповідно до діючих санітарних норм розміщення промислових підприємств.

У санітарно-захисній зоні не допускається розміщувати житлові будинки, дитячі дошкільні установи, загальноосвітні школи, установи охорони здоров'я та відпочинку, спортивні споруди, сади, парки, садівничі товариства і городи.

Згідно ДБН 360-92 розмір санітарно-захисної зони для підприємств і породних відвалів гірничодобувної промисловості встановлюється у розмірі 200-500 м.

Важка промисловість (обробки металу, будівельних матеріалів) за межами населених пунктів у кількості 42 підприємства розміщена на площі 1,0 тис. га.

Санітарно-захисні зони для таких підприємств встановлюється у розмірі 500-1000 метрів.

Початок лекції

3. Сільськогосподарські виробництва і об'єкти

У структурі земельного фонду особливе місце посідають землі сільськогосподарського призначення, які пов'язані зі сферою сільськогосподарського виробництва, і які на сьогоднішній день є основною

категорією земель, що забезпечують проведення земельної реформи. До земель сільськогосподарського призначення належать усі землі, основним цільовим призначенням яких є їх використання в сільському господарстві. За ст. 22 ЗК землями сільськогосподарського призначення є землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури або призначені для таких цілей - Виходячи з цього, можна визначити дві основні правові ознаки земель сільськогосподарського призначення — падання для потреб сільського господарства, а також використання у сфері сільськогосподарського виробництва.

Землі сільськогосподарського призначення - найбільш важлива і значна частина єдиного земельного фонду. Це землі, які надані для виробництва сільськогосподарської продукції; здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, для розміщення відповідної виробничої інфраструктури.

З економічної точки зору землі сільськогосподарського призначення відрізняються від інших земель тим, що вони самі є засобом виробництва, виробничим потенціалом.

Землі сільськогосподарського призначення розподіляються на сільськогосподарські угіддя: ріллю, сіножаті, пасовища, перелоги, землі, зайняті багаторічними насадженнями, а також на землі, які до них не належать, а саме: господарські шляхи і прогони, полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження, крім тих, що віднесені до земель лісового фонду, землі під господарськими будівлями і дворами, землі тимчасової консервації тощо. Згідно з правовим режимом земель сільськогосподарського призначення припускається використання тільки поверхні цих земель для вирощування сільськогосподарських культур, овочів, розведення садів, розвитку тваринництва та інших галузей сільськогосподарського виробництва, під пасовища, сіножаті та в інших цілях, а також для будівництва різного роду житлових, адміністративних та господарських споруд, пов'язаних з веденням сільськогосподарського виробництва або переробкою сільськогосподарської продукції.

До земель сільськогосподарського призначення належать землі, які використовуються:

- 1) громадянами для ведення особистого селянського господарства, садівництва, городництва, сінокосіння та випасання худоби, ведення товарного сільськогосподарського виробництва;
- 2) сільськогосподарськими підприємствами для ведення товарного сільськогосподарського виробництва;
- 3) сільськогосподарськими науково-дослідними установами та навчальними закладами, сільськими професійно-технічними училищами та

загальноосвітніми школами — для дослідних і навчальних цілей, пропаганди передового досвіду ведення сільського господарства;

4) сільськогосподарськими підприємствами, організаціями та установами, релігійними організаціями і об'єднаннями громадян — для ведення підсобного сільського господарства.

Землі сільськогосподарського призначення не можуть передаватись у власність іноземним громадянам, особам без громадянства, іноземним юридичним особам та іноземним державам.

Землі сільськогосподарського призначення можуть надаватись у власність і користування, при цьому правомочність щодо визначення та зміни цільового призначення земельної ділянки не може належати ні власникові, ні користувачеві, а зберігається за органами державної влади.

Зміна цільового призначення земель, які перебувають у власності громадян або юридичних осіб, здійснюється за ініціативою власників земельних ділянок у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Згідно зі ст. 170 ЗК України технічно забруднені землі сільськогосподарського призначення, на яких не забезпечується одержання продукції, що відповідає встановленим вимогам (нормам, правилам, нормативам), підлягають вилученню із сільськогосподарського обігу та консервації.

Сільськогосподарські виробництва і об'єкти включають в себе такі об'єкти: тваринницькі ферми, господарські будівлі, елеватори, теплиці, парники, кормоцехи, овочесховища, зерносховища, плодоовочеві бази, холодильники, ветеринарні лікарні, ізолятори, убійно-санітарні пункти, ветбаклабораторія, скотомогильники, відкриті гноєсховища, майстерні, гаражі та майданчики по ремонту та технічному обслуговуванню автомобілів, тракторів і сільськогосподарської техніки.

Для збереження природного середовища, виключення можливостей розвитку ерозійних процесів, забруднення ґрунтів і водних джерел відходами виробництва навколо тваринницьких ферм різної спеціалізації встановлюються санітарно-захисні зони. Розміри санітарно-захисних зон в залежності від спеціалізації та поголів'я регламентуються ДБН - 360 – 92.

У санітарно-захисних зонах навколо тваринницьких ферм заборонено:

- розміщувати спортивні споруди, парки, дитячі установи, лікувально-профілактичні та оздоровчі установи;
- висаджувати плодоягідні дерева і чагарники.

Господарські будівлі для утримання тварин і птиці приватного користування в житловій забудові відповідно до санітарних вимог розміщуються на відстані не менше 12-15 метрів від вікон житлових будинків.

Навколо елеваторів встановлюється санітарно-захисна зона шириною не менше 200 м, в межах якої не дозволяється розміщувати підприємства по зберіганню та переробці отруйних речовин і рідин, підприємства по зберіганню та переробці легкозаймистих речовин.

В межах санітарно-захисних зон навколо кормоцехів, виробництв по первинному обробітку сільськогосподарської продукції, овочесховищ, картоплесховищ, фруктосховищ, зерносховищ, плодоовочевих баз, холодильників забороняється розміщення чи складування матеріалів та речовин, які мають стійкий запах, виділяють шкідливі речовини, легкозаймистих речовин. Санітарно-захисні зони навколо цих об'єктів регламентуються ДБН Б.2.4-3-95.

Розміри санітарно-захисних зон навколо ветеринарних лікарень, ізоляторів, лікувально-санаторних пунктів, убійно-санітарних пунктів, ветбаклабораторій, пунктів збирання сировини для виробництва м'ясо-кісткового борошна, скотомогильників регламентуються ДБН Б.2.4-3-95 і коливаються від 200 до 500 м.

[Початок лекції](#)

4. Геодезичні пункти

На території області існує створена державна геодезична мережа - геодезичні пункти, до яких належать центри та зовнішні знаки тріангуляції. ОР8 - мережі, полігонометрії, а також нівелірні мережі.

Надання земельних ділянок під будівництво геодезичних пунктів проводиться у порядку, встановленому земельним законодавством України. Земельні ділянки, на яких розташовані геодезичні пункти, зі смугою землі завширшки 1 м уздовж меж геодезичних пунктів є охоронною зоною цих пунктів. Знесення або перезакладка геодезичних пунктів здійснюється лише з дозволу органів Укргеодезкартографії.

В охоронних зонах забороняється:

- виконувати різні господарські роботи (складувати матеріали, утримувати худобу, розпалювати багаття та інше) і завдавати будь-якої шкоди геодезичним пунктам;
- виконувати без дозволу органу Укргеодезкартографії роботи, що можуть негативно вплинути на стан геодезичних пунктів.

[Початок лекції](#)

Контрольні запитання:

1. Які об'єкти можна віднести до особливо охоронних природних територій?
2. Якою шириною встановлюють прибережні захисні смуги для великих річок, водосховищ на них та озер?
3. Принципи, за якими визначають розміри санітарно-захисних зон для промислових підприємств?
4. Який показник і як впливає на розмір охоронних зон електричних мереж?
5. В чому полягає відмінність прибережних захисних смуг від водоохоронних зон ?

Питання на самостійну підготовку:

1. Особливо охоронні природні території
2. Об'єкти історичної та культурної спадщини
3. Особливо цінні землі сільськогосподарського призначення
4. Транспортні комунікації і споруди
5. Лінії зв'язку та радіотехнічні об'єкти

[Початок лекції](#)